

Streszczenie

Celem niniejszej rozprawy, która ma charakter interdyscyplinarny, jest prezentacja sposobów utrwalania i przekazu rdzennej wiedzy ekologicznej, a także treści dotyczących ontologii, epistemologii oraz światopoglądów Pierwszych Narodów z północno-zachodniego wybrzeża Kanady. Problematykę tę badam, analizując przykłady z zakresu sztuki opowiadania (storytellingu) oraz sztuki performatywnej zwanej *kota*, polegającej na wyplataniu wzorów ze sznurków. Skupiając się na narracjach oraz wzorach *kota* pochodzących z Kolumbii Brytyjskiej, staram się pokazać, że te lokalne formy ekspresji kulturowej nie tylko zawierają złożone holistyczne światopoglądy, lecz również służą do przekazywania wiedzy kolejnym pokoleniom. Dostarczają rdzennym narodom cennych wskazówek, dotyczących relacji z ziemią oraz znajdującymi się na niej różnymi formami życia, które, zgodnie z rdzennymi światopoglądami, są obdarzone świadomością i wymagają szacunku. Wspomniane przeze mnie narracje i figury *kota* pokazują człowieka jako istotę spokrewnioną ze zwierzętami i roślinami, wraz z którymi stanowi on część uporządkowanego i zharmonizowanego koła życia. Współcześnie storytelling i *kota* są cennymi źródłami odzyskiwania rdzennej tradycji ustnego przekazu, która w wielu miejscach zaginęła z powodu kolonizacji rdzennych narodów przez białych osadników.

W dwóch pierwszych rozdziałach rozprawy doktorskiej prezentuję swoją transkulturową pozycję, z której prowadzę badania, traktowane przeze mnie jako rodzaj ceremonii. W tych częściach zawarłem również szczegółowy przegląd literatury na temat rdzennej sztuki opowiadania (storytelling) oraz wiedzy ekologicznej. W rozdziale trzecim wykorzystuję storytelling, który jest dla mnie zarówno dekolonizującą metodologią, jak i metodą badawczą, pozwalającą w tradycyjnych opowieściach, osobistych narracjach i figurach *kota* dostrzec ich ogromny potencjał wiedzytwórczy. Ta wiedza pochodzi zarówno z ziemi, jak i nauki przodków, i dotyczy życia człowieka w harmonii z otaczającym go środowiskiem, a także światem duchowym, pozamaterialnym. Indygeniczne metodologie, którymi posługuję się w tej części pracy, to m.in. „Two-Eyed Seeing” Alberta Marshalla oraz „Storywork” Jo-Ann Archibald.

W rozdziale czwartym skupiam się na przybliżeniu bogatej tradycji ustnego przekazu narodów żyjących na północno-zachodnim wybrzeżu Kanady. Podkreślam istotne znaczenie storytellingu dla rdzennej ludności, traktującej go jako podstawę życia i przetrwania we współczesnym świecie. W kolejnych dwóch rozdziałach analizuję

wybrane narracje i figury *kota*, pokazując, w jaki sposób mnemotechnika oraz kinestetyka ułatwiają przekazywanie wiedzy na temat ekologicznych relacji między różnymi gatunkami, leczniczego i technologicznego zastosowania poszczególnych roślin i zwierząt, a także dostępności i lokalizacji zasobów naturalnych. Analiza narracji oraz sznurkowych splotów dostarcza również wiedzy na temat odpowiedzialnego zarządzania środowiskiem naturalnym (stewardship) czy protekcyjnych praktyk pozyskiwania zasobów naturalnych, z czym wiąże się chociażby instrukcję, jak skonstruować wysoko rozwinięte selektywne narzędzia połowu.

W zgodzie z wyznawanym holistycznym światopoglądem, stanowiącym podstawę rdzennej wiedzy, omówione przeze mnie lokalne formy ekspresji kulturowej umiejscawiają Pierwsze Narody badanego przeze mnie obszaru w zintegrowanej i harmonijnej relacji z ich tradycyjnym terytorium, a także wytwarzają holistyczne więzi ze wszystkimi formami życia, które definiują ich działania i tożsamość. Warto zauważyć, że *kota* oraz niektóre narracje, realizują również cele pedagogiczne; wzmacniają nauki dotyczące zrównoważonych i protekcyjnych praktyk pozyskiwania zasobów naturalnych oraz stanowią model etycznego regulowania określonego porządku. W efekcie mają przeciwdziałać wytrzebieniu roślin i zwierząt oraz promują postawy proekologiczne. Analiza wybranych przykładów pozwala uwypuklić, że niektóre figury *kota* funkcjonują jako sztuka kartograficzna, w interaktywny sposób ilustrująca punkty orientacyjne i elementy krajobrazu na danym terytorium, a także wskazująca święte miejsca i lokalizacje związane z pozyskiwaniem zasobów naturalnych. Narracje towarzyszące geometrycznym wzorom są częścią mapy, składającej się ze splecionych sznurków i powtórzonych w odpowiednich momentach nazw geograficznych.

W podsumowaniu rozprawy zwracam uwagę na to, jak rewitalizacja rdzennych narracji i *kota* może skutecznie przywrócić relacje ze środowiskiem naturalnym i sprzyjać odrodzeniu rdzennych kultur poprzez powrót członków rdzennych społeczności do tradycyjnego stylu życia i czerpania wiedzy pochodzącej z ziemi. Odrodzenie rdzennej kultury i przywrócenie holistycznego kontaktu człowieka ze środowiskiem naturalnym jest formą walki z kolonializmem, jedną z jej odsłon jest również indygenizacja środowiska akademickiego. Doświadczenia kanadyjskie wydają się niezwykle istotne i warte uwzględnienia w procesie odzyskiwania rdzenności kultur słowiańskich Europy Środkowo-Wschodniej, w tym emancypującej się kultury Górnego Śląska, która funkcjonuje w obrębie większej, dominującej kultury narodowej. Praca ta stawia w pozycji centralnej filozofie i wiedzy starszyny ludności rdzennej, oraz indygennych

badaczy i krytyków. W ten sposób, jako badacz reprezentujący zachodnie instytucje wytwarzania wiedzy, wspieram proces dekolonizacji i zmiany geopolityki wiedzy na bardziej sprawiedliwy.